

**ACADEMIA DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI
INSTITUTUL DE CERCETĂRI JURIDICE ȘI POLITICE**

Cu titlu de manuscris:

CZU: 342.572:342.52(478)(043.3)

Pînzaru Tudor

**ASIGURAREA JURIDICĂ A IMPLICĂRII CETĂȚEANULUI
ÎN PROCESUL DECIZIONAL AL AUTORITĂȚILOR DE
GUVERNARE ȘI REPRESENTATIVE**

Specialitatea: 552.01 – Drept constituțional

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Chișinău, 2015

Teza a fost elaborată în cadrul Secției Drept Național al Institutului de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei.

Conducător științific:

Gheorghe Costachi, doctor habilitat în drept, profesor universitar

Referenți oficiali:

1. *Popa Victor*, doctor habilitat în drept, profesor universitar
2. *Bîrgău Mihail*, doctor habilitat în drept, profesor universitar

Componența Consiliului științific specializat:

1. *Guceac Ion*, **președinte**, doctor habilitat în drept, profesor universitar, membru corespondent
2. *Goriuc Silvia*, **secretar științific**, doctor în drept, conferențiar universitar
3. *Balmuș Victor*, doctor habilitat în drept, conferențiar cercetător
4. *Cârnaț Teodor*, doctor habilitat în drept, profesor universitar
5. *Smochină Andrei*, doctor habilitat în drept, profesor universitar

Susținerea tezei va avea loc pe data de 24 aprilie 2015, la ora 14.00, în ședința Consiliului științific specializat D 18.552.01 – 08 la Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 1, bir. 408.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei, la Biblioteca Națională a Republicii Moldova și pe pagina web a Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare (<http://www.cnaa.acad.md>).

Autoreferatul a fost expediat la 14 martie 2015.

Secretar științific al Consiliului științific specializat:

Goriuc Silvia,

doctor în drept, conferențiar universitar

Conducător științific:

Gheorghe Costachi,

doctor habilitat în drept, profesor universitar

Autor:

Tudor Pînzaru

© Pînzaru Tudor, 2015

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate. În general, tema implicării cetățenilor la luarea deciziilor publice reprezintă un interes relativ nou pentru instituțiile publice – internaționale, naționale și, îndeosebi, locale. Dezvoltarea acestui interes a avut loc pe fundalul unei crize a instituțiilor politice, manifestate prin eșecuri ale intervenției statului, incapacității de a ajunge la un consens politic și imposibilității de a răspunde nevoilor societății. Prin urmare, participarea activă a cetățenilor în viața comunității a fost identificată drept unul dintre ingredientele succesului unor societăți armonios dezvoltate, ideile fiind exportate în națiunile în curs de dezvoltare, promovarea participării devenind o linie directoare pentru instituțiile europene și internaționale.

Nici Republica Moldova nu face excepție de la aceste tendințe de creștere a interesului pentru participare publică. În ultimii ani se înregistrează o dezvoltare a formulelor instituționale și non-instituționale de dialog social și consultare publică. Începând cu anul 2008, apar și în Moldova elemente de legislație și un cadru instituțional care reglementează procesele de consultare publică. Aceste elemente se dezvoltă pe fundalul evoluțiilor din zona reformei administrației publice, al evoluțiilor specifice din zona societății civile și a alinierii la standardele europene și internaționale [23, p. 178-179].

Sînt de remarcat, în context, atît angajamentele asumate de către Republica Moldova în cadrul Parteneriatului pentru Guvernare Deschisă, cît și angajamentele nemijlocite ale Guvernului orientate spre dezvoltarea guvernării și democrației electronice la nivelul societății, materializate în ample Planuri de acțiuni și asigurate cu un cadru juridic corespunzător. În ansamblul lor, toate aceste sarcini asumate necesită a fi cunoscute, analizate, evaluate sub aspectul gradului de realizare și a impactului asupra democrației participative, monitorizate sub aspectul modului în care ele sînt respectate și realizate în practică. În acest sens, sînt mai mult decît necesare și bine venite studiile analitice realizate de către reprezentanții societății civile (ONG-urile).

Desigur acest moment nu exclude necesitatea unei abordări teoretice a subiectului, altfel spus doctrina trebuie să vină cu o interpretare științifică a fenomenelor ce marchează democratizarea societății noastre și cu soluții relevante pentru consolidarea acestui proces.

Din perspectiva cercetării științifice a fenomenului implicării/participării cetățeanului în procesul decizional, trebuie ținut cont de faptul că dacă în democrațiile consolidate din centrul și vestul Europei implicarea activă a cetățenilor în viața publică reprezintă o tradiție și o piatră de temelie în funcționarea acestor state, în societățile din Europa de Sud-Est, implicarea cetățenilor în viața publică este una foarte redusă, de multe ori limitată la ziua în care aceștia își manifestă opțiunea politică prin vot. Cunoașterea drepturilor și a modalităților prin care cetățenii își pot responsabiliza aleșii, pentru ca aceștia să acționeze conform interesului public, reprezintă în cazul nostru încă o necesitate. Consolidarea democrației participative presupune însă existența unui dialog permanent și susținut între cetățean și alesul său,

nu numai în perioada premergătoare fenomenului electoral, ci mai ales de-a lungul întregii perioade de derulare a mandatului acestuia, cetățeanul fiind implicat activ în procesul de luare a deciziilor prin consultarea sa permanentă [14, p. 3-4].

Bineînțeles, cauzele care stau la baza acestei rupturi între factorii decizionali la nivel local, regional și național și restul populației sînt diversificate și puternic influențate de o serie de elemente socioeconomice, culturale sau istorice. Lipsa unei comunicări eficiente, în ambele sensuri, poate genera, în perioade dificile din punct de vedere economic și financiar, tensiuni sociale ce pot escalada și care se pot elibera atît prin manifestări cu caracter violent la adresa autorităților (exemplul Greciei, dar nu numai, fiind un etalon în acest sens), cît și printr-o ascensiune puternică în ochii electoratului a partidelor cu viziuni naționaliste, extremiste sau populiste. Marginalizarea opiniei cetățeanului poate provoca și alimenta atît atitudinea de neimplicare în viața publică, cît și apropierea dintre acesta și viziunile radicale ce promet schimbări radicale ale sistemului și îmbunătățirea rapidă a nivelului de trai, deși, în cele mai multe cazuri, acest tip de promisiuni sînt, evident, nerealizabile [14, p. 4].

De aici necesitatea promovării unei eficiente implicări cetățenești rezidă în rolul acesteia de a preveni eventuale disensiuni și conflicte în societate.

Pe de altă parte, trebuie să recunoaștem că acutizarea neîncrederii cetățenilor în putere și structurile acesteia, convingerea unei părți considerabile a populației că guvernarea actuală nu contribuie la realizarea intereselor generale ale societății, precum și ale celor individuale sau de grup, dezamăgirea populației în activitatea puterii dată fiind orientarea socială deficitară a acesteia și caracterul declarativ al scopului și obiectivelor proclamate, birocratizarea excesivă a autorităților statului, nivelul înalt al corupției și lupta mimată împotriva acesteia, neglijarea intereselor societății – toate acestea necesită în prezent formarea unui nou mecanism de interacțiune a statului cu cetățeanul, mai concret și eficient. Caracterul general al funcționării acestui mecanism trebuie să presupună extinderea practicii de implicare a cetățenilor în procesul de adoptare/luare a deciziilor publice, fapt ce permite a-l determina ca un *mecanism participativ* [28, p. 189].

Prin urmare, ținînd cont de cele expuse și luînd în considerație faptul că participarea cetățeanului în procesul decizional este recunoscută drept un principiu al bunei guvernări, ne exprimăm convingerea că, la moment, problema studierii și asigurării reale a acestei participări este de o *actualitate incontestabilă*, deoarece:

- ne aflăm într-un proces de traziție spre democrație, fapt ce arată că abia învățăm ce este democrația, care în mod implicit presupune participarea cetățenească în procesul decizional;

- la moment sînt slab conștientizate de către guvernanți și cetățeni beneficiile și costurile implicării cetățeanului în procesul decizional;

- mecanismul participării se află abia în proces de formare, fapt ce implică o analiză a elementelor sale în vederea identificării căilor optime de consolidare;

- reglementarea juridică și realizarea participării cer o analiză pemanentă atît a cadrului juridic în materie, cît și a activității practice a autorităților în vederea aprecierii eficienței acestuia și a responsabilității cu care este respectat;

- în ultimul timp tot mai accentuată a devenit înstrăinarea puterii față de cetățean și diminuarea încrederii cetățeanului în autoritățile statului, moment ce accentuează tot mai mult necesitatea unor soluții viabile pentru consolidarea încrederii și a dialogului constructiv dintre acești subiecți;

Ținând cont de momentele enunțate, considerăm că este pe deplin justificată investigarea științifică amplă a acestui subiect, în vederea elucidării soluțiilor de natură să consolideze rolul participării cetățenești la dezvoltarea democrației în Republica Moldova.

Descrierea situației în domeniu și identificarea problemelor de cercetare. În general, problematica implicării cetățeanului în procesul decizional este una de dată recentă atât pentru activitatea practică a autorităților publice, cât și pentru arealul științific autohton. Acest fapt scoate în evidență atât actualitatea ei, cât și necesitatea desfășurării unor studii ample în materie.

Desigur, unele contribuții majore în acest sens deja au fost înregistrate. De exemplu, în cadrul doctrinei românești, se impun în atenție studiile tematice realizate de: Mureanu C., Nedelcu E., Bădescu G., Hatoș A., Murgescu D., Dumitrică C., Boc M., Kanovi A.-L., Bădîngă C., Petrescu C., Rață N., Stănescu L.-S. etc., axate pe importante aspecte ale problematicii, precum esența și conținutul conceptului de participare cetățenească, implicațiile acestui fenomen asupra dezvoltării sociale, formele de manifestare, rolul societății civile în facilitarea participării cetățenești etc.

Printre cercetătorii străini pot fi menționați în acest sens: Arnstein Sh. R., Bhatnagar B., Williams A.C., Brodhag Ch., Cornwall A., Irvin R.A., Stansbury J., Kenneth N., Heiko G., Ketcham R., Kim P. etc.

O atenție distinctă merită și realizările științifice ale doctrinei rusești obținute de asemenea cercetători precum: Mihailov I.P., Grib V.V., Karasev D.V., Ogneva E.A., Avakian S.A., Kovalenko N.E., Nudnenko L.A., Kroli M., Potapskih O.A., Skalaban I.A., Holmskaia M.P., Merzleakov A.A., Sungurov A., Starodubova A.A. etc. Studiile acestor autori reprezintă o valoare incontestabilă pentru cunoașterea fenomenului implicării cetățeanului în procesul decizional, a mecanismului de realizare a acestuia, precum și pentru valorificarea practică a participării cetățenești ca formă de manifestare a democrației participative.

În continuare, referindu-ne la gradul de cercetare a problematicii în arealul științific autohton, vom menționa inițial că *per ansamblu*, pînă la moment, s-a înregistrat o contribuție științifică modestă la dezvoltarea nemijlocită a problematicii implicării cetățeanului în procesul decizional, mai bine zis, aceasta a fost abordată tangențial cu ocazia studierii altor subiecte precum: statul de drept, democrația, organizarea și funcționarea puterii și a autorităților publice, drepturile și libertățile omului și cetățeanului etc.

La capitolul statul de drept și democrația sînt relevante realizările științifice obținute de cercetători cu renume, precum: Costachi Gh., Guceac I., Sava I. N., Popa V., Creangă I., Gurin C., Lazăr T., Badea N., Scripnic V. etc. Particularitățile deciziei și ale procesului decizional al autorităților publice centrale și locale le regăsim dezvoltate în publicațiile semnate de: Saca V., Azizov N., Mihăilescu S., Belecciu Șt., Bîrgău M., Popa V., Munteanu I., Mocanu V., Micinschi A., Garaba V., Chiveri G. etc.

Rolul societății civile în dezvoltarea democrației și, în special, a democrației participative, a fost abordat în detalii de: Bantuș A., Cenușa D., Brighidin A., Godea M., Ostaf S., Trombițki I., Țarelunga T., Vacaru A., Bulat V., Guțuțui V., Spinei I., Troșin P. etc.

O contribuție distinctă au înregistrat în context și cercetătorii preocupați de problematica democrației electronice și a guvernării electronice, precum: Gherman T., Rusu Vl., Buzinschi I., Vacarov N., Baltaru R. A. etc.

În concluzie, subliniem că implicarea cetățeanului în procesul decizional nu cunoaște la moment o abordare detaliată, complexă și monografică, cercetătorii axându-se în studiile lor doar pe diferite aspecte ale acestei probleme. Cu toate că merită apreciere acest fapt, totuși, în viziunea noastră, la moment este destul de stringentă și actuală necesitatea unei tratări doctrinare integrative.

Prin urmare, *scopul tezei de doctor în drept* rezidă în studierea unor aspecte importante ale asigurării juridice a implicării cetățeanului în procesul decizional al autorităților reprezentative ale statului în vederea identificării unor soluții de optimizare a cadrului juridic în vigoare pentru consolidarea participării cetățenești.

Pentru atingerea acestui scop au fost trasate următoarele **obiective**:

- dezvăluirea esenței și conținutul participării cetățenești, evaluarea costurilor și beneficiilor acesteia, identificarea instrumentelor de realizare a participării;
- argumentarea rolului *dreptului la administrare* ca fundament constituțional al implicării cetățeanului în actul guvernării;
- precizarea importanței *drepturilor social-politice* ca instrumente indispensabile implicării cetățeanului în procesul decizional;
- identificarea și aprecierea cadrului juridic în vigoare ce asigură implicarea cetățeanului în procesul decizional;
- elucidarea rolului e-guvernării ca oportunitate inestimabilă pentru participarea cetățeanului la procesul decizional contemporan;
- analiza implicării cetățeanului în procesul decizional al autorităților reprezentative centrale și locale în vederea optimizării mecanismului juridic de asigurare a acesteia.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute. Prezenta lucrare este una dintre puținele investigații științifice complexe, monografice din arealul științific autohton, consacrată studierii problemei implicării cetățeanului în procesul decizional. Ea cuprinde generalizarea diferitor viziuni expuse în doctrină și argumentarea poziției autorului asupra celor mai importante aspecte ale problematicii în discuție.

Elemente importante de noutate științifică a rezultatelor obținute se regăsesc în argumentarea necesității consolidării constituționale și legislative a instituției participării cetățenești la nivel național și local, în vederea asigurării unei democrații participative reale și eficiente în Republica Moldova.

Originalitatea științifică a studiului realizat derivă din însuși scopul și obiectivele prestabilite, orientate în ansamblu spre dezvoltarea teoriei participării cetățenești ca instituție a democrației contemporane și a mecanismului de asigurare a acesteia.

În concret, originalitatea studiului constă în abordarea distinctă a subiectului, axată pe trei aspecte importante: garantarea juridică a drepturilor ce permit cetățeanului

implicarea în procesul decizional; particularitățile mecanismului concret de desfășurare a procesului decizional cu implicarea cetățenilor; analiza implicării cetățeanului în procesul decizional al autorităților reprezentative în vederea aprecierii gradului de asigurare juridică și de realizare practică.

Problema științifică importantă soluționată constă constă în relevarea importanței asigurării juridice corespunzătoare a participării cetățeanului în procesul decizional al autorităților publice reprezentative și argumentarea teoretico-empirică a necesității respectării legislației în vigoare de către acestea ca condiții indispensabile dezvoltării democrației participative și consolidării statului de drept în Republica Moldova.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere vizează:

- identificarea rolului distinct al dreptului fundamental la administrare și a elementelor sale pentru garantarea constituțională a implicării cetățeanului în procesul decizional;
- precizarea importanței drepturilor social-politice ca instrumente care asigură participarea cetățeanului în procesul decizional;
- argumentarea necesității consolidării juridice a instituției răspunsabilității autorităților publice pentru nerespectarea obligațiilor ce țin de asigurarea transparenței decizionale și implicării cetățenilor în procesul decizional;
- argumentarea necesității garantării și asigurării realizării de către cetățeni a dreptului la inițiativă legislativă și decizională la nivel local, în vederea consolidării mecanismului de realizare a participării cetățenești.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Rezultatele investigațiilor sînt benefice dezvoltării continue a teoriei statului de drept, a democrației reprezentative și participative, a teoriei organizării și funcționării autorităților publice centrale și locale, precum și a dreptului constituțional. Teza reprezintă o sursă monografică pentru cercetătorii din domeniile dreptului public, preocupați de problema transparenței decizionale și a implicării cetățeanului în procesul decizional, a mecanismului de realizare a acestora. Rezultatele studiului pot servi drept repere orientative în cercetarea ulterioară a subiectului.

Concluziile și recomandările vor putea fi utilizate pe larg atât de teoreticienii care vor continua investigațiile în acest domeniu, cît și de practicieni pe parcursul soluționării problemelor concrete privind optimizarea legislației în materie și respectarea practică a acesteia.

Totodată, rezultatele tezei pot fi folosite în procesul didactic în calitate de suport teoretic pentru cursurile de specialitate. Materialele tezei pot constitui un suport pentru elaborarea unor lucrări științifice (monografii, teze de doctorat), manuale, cursuri de prelegeri universitare; ele pot fi utile pentru diferite niveluri de instruire (universitar, postuniversitar), mai ales pentru pregătirea funcționarilor publici.

Aprobarea rezultatelor. Lucrarea a fost aprobată în cadrul Institutului de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, fiind examinată atît în ședința Secției Drept Național, cît și în ședința Seminarului Științific de Profil.

Principalele rezultate științifice obținute au fost aprobate în cadrul unor importante forumuri științifice naționale și internaționale, precum: „Contribuții științifice la

edificarea și consolidarea statului de drept” (3 mai 2011, Chișinău); „Teoria și practica administrației publice” (23 mai 2012, Chișinău); „Teoria și practica administrației publice” (20-21 mai 2013, Chișinău); „Активные методы гражданского воспитания» (20 mai 2013, Comrat); „Mecanisme naționale și internaționale de protecție a drepturilor omului” (11 decembrie 2013, Chișinău); „Правовые реформы в постсоветских странах: достижения и проблемы (28-29 martie 2014, Chișinău); Правовые реформы в Молдове, Украине и Грузии в контексте евроинтеграционных процессов (7-8 noiembrie 2014, Chișinău).

Publicațiile la tema tezei - 23 (12 articole în reviste științifice (în volum de 7,12 c.a.) și 11 comunicări la forumuri științifice (în volum de 4,56 c.a.).

Volumul și structura tezei: Teza este structurată în funcție de scopul cercetării și de obiectivele trasate și cuprinde: - *introducere* – care inserează o argumentare a actualității temei cercetate și a inovației științifice a acesteia; - *cinci capitole* – în care sînt examinate aspectele fundamentale ce țin de dezvăluirea detaliată a scopului și a obiectivelor enunțate în *introducere*; - *concluzii și recomandări* – ce inserează ideile generalizatoare formulate ca rezultat al investigațiilor desfășurate și propunerile de rigoare pentru optimizarea problemelor constatate; - *bibliografie* – reprezintă suportul documentar și doctrinar al tezei, fiind constituit din 305 surse.

Cuvintele-cheie: democrație, democrație participativă, participare, participare politică, participare publică, proces decizional, actul guvernării, decizie, inițiativă legislativă, proces decizional legislativ, proces decizional local.

CONȚINUTUL TEZEI

Capitolul 1, intitulat **Analiza situației în domeniul asigurării juridice a implicării cetățeanului în procesul decizional al autorităților publice**, cuprinde o trecere în revistă a cercetătorilor care au fost preocupați de problema implicării cetățeanului în procesul decizional, în scopul aprecierii gradului de cercetare științifică a temei.

De la bun început se precizează că, în general, problematica implicării cetățeanului în procesul decizional este una de dată recentă atât pentru activitatea practică a autorităților publice, cât și pentru arealul științific autohton. Acest fapt scoate în evidență atât actualitatea ei, cât și necesitatea desfășurării unor studii ample în materie.

Desigur, unele contribuții majore în acest sens deja au fost înregistrate. De exemplu, în cadrul doctrinei românești, se impun în atenție studiile tematice realizate de: Mureanu C., Nedelcu E., Bădescu G., Hatoș A., Murgescu D., Dumitrică C., Boc M., Kanovici A.-L., Bădîngă C., Petrescu C., Rață N., Stănescu L.-S. etc., axate pe importante aspecte ale problematicii precum esența și conținutul conceptului de participare cetățenească, implicațiile acestui fenomen asupra dezvoltării sociale, formele de manifestare, rolul societății civile în facilitarea participării cetățenești etc.

Printre cercetătorii străini pot fi menționați în acest sens: Arnstein Sh. R., Bhatnagar B., Williams A.C., Brodhag Ch., Cornwall A., Irvin R.A., Stansbury J., Kenneth N., Heiko G., Ketcham R., Kim P. etc.

O atenție distinctă merită și realizările științifice ale doctrinei rusești obținute de asemenea cercetători ca: Mihailov I.P., Grib V.V., Karasev D.V., Ogneva E.A., Avakian S.A., Kovalenko N.E., Nudnenko L.A., Kroli M., Potapskih O.A., Skalaban I.A., Holmskaia M.P., Merzleakov A.A., Sungurov A., Starodubova A.A. etc. Studiile acestor autori reprezintă o valoare incontestabilă pentru cunoașterea fenomenului implicării cetățeanului în procesul decizional, a mecanismului de realizare a acestuia, precum și pentru valorificarea practică a participării cetățenești ca formă de manifestare a democrației participative.

În continuare, referitor la gradul de cercetare a problematicii în arealul științific autohton, se menționează că *per ansamblu*, pînă la moment, s-a înregistrat o contribuție științifică modestă la dezvoltarea nemijlocită a problematicii implicării cetățeanului în procesul decizional, mai bine zis, aceasta a fost abordată tangențial cu ocazia studierii altor subiecte precum statul de drept, democrația, organizarea și funcționarea puterii și a autorităților publice, drepturile și libertățile omului și cetățeanului etc.

La capitolul statul de drept și democrația sînt relevante realizările științifice obținute de cercetători cu renume, precum: Costachi Gh., Guceac I., Sava I. N., Popa V., Creangă I., Gurin C., Lazăr T., Badea N., Scripnic V. etc. Particularitățile deciziei și ale procesului decizional al autorităților publice centrale și locale le regăsim dezvoltate în publicațiile semnate de: Saca V., Azizov N., Mihăilescu S., Belecciu Șt., Bîrgău M., Popa V., Munteanu I., Mocanu V., Micinschi A., Garaba V., Chiveri G. etc.

Rolul societății civile în dezvoltarea democrației și, în special, a democrației participative, a fost abordat în detalii de: Bantuș A., Cenușa D., Brighidin A., Godea M., Ostaf S., Trombițki I., Țarelunga T., Vacaru A., Bulat V., Guțuțui V., Spinei I., Troșin P. etc.

O contribuție distinctă au înregistrat în context și cercetătorii preocupați de problematica democrației electronice și a guvernării electronice precum: Gherman T., Rusu Vl., Buzinschi I., Vacarov N., Baltaru R. A. etc.

În concluzie, se precizează că implicarea cetățeanului în procesul decizional nu cunoaște la moment o abordare detaliată, complexă și monografică, cercetătorii axîndu-se în studiile lor doar pe diferite aspecte ale acestei probleme. Cu toate că merită apreciere acest fapt, totuși, în viziunea autorului, la moment este destul de stringentă și actuală necesitatea unei tratări doctrinare integrative.

În final, în baza studierii literaturii de specialitate se formulează problema de cercetare și direcțiile de soluționare a ei, se argumentează scopul tezei și obiectivele principale pentru atingerea acestuia.

Capitolul 2, cu genericul Premisele, importanța și necesitatea implicării cetățeanului în actul guvernării democratice, reprezintă un compartiment de inițiere în tematica supusă investigației, în care se urmărește, în principal, dezvoltarea esenței și conținutului conceptului de participare cetățenească, identificarea valorii acesteia și a necesității în noile condiții democratice.

Structural, capitolul cuprinde trei paragrafe: „Premisele implicării cetățeanului în procesul decizional în perioada contemporană”, „Participarea cetățenească: esență, costuri și beneficii” și „Nivelurile și instrumentele participării cetățenești”.

În primul paragraf sînt dezvoltate principalele premise-condiții necesare pentru o reală participare a cetățeanului la procesul decizional. În esență, paragraful cuprinde o scurtă incursiune în problematica abordată, necesară de altfel pentru a contura un tablou general al acesteia.

Democrația, statul de drept și societatea civilă sunt apreciate ca premise, întrucît doar în prezența acestora poate fi realizabilă opțiunea și posibilitatea cetățenilor de a se implica în procesul decizional. Aceste premise-condiții servesc ca importante coordonate și pentru desfășurarea cercetării în toate compartimentele tezei.

În al doilea paragraf sînt dezvoltate conceptul și obiectivele participării cetățenești. Sînt aduse în atenție unele definiții formulate în literatura de specialitate, apreciindu-se că, în esență, participarea este o modalitate de interacțiune cu puterea, un instrument prin intermediul căruia cetățenii încearcă să influențeze guvernarea, în vederea determinării acestora la realizarea de acțiuni dorite de către aceștia [25, p. 146].

Un aspect important asupra căruia se atrage atenția vizează delimitarea dimensiunii politice a participării de cea civilă (sau socială), moment atestat atît în literatura românească, cît și în cea rusă. Respectiv, *participarea politică* este văzută ca incluzînd acele activități care intră în sfera drepturilor și obligațiilor cetățenilor de a lua parte la actul de conducere a statului, iar *participarea social-civică* este înțeleasă ca angajarea în acțiuni care urmăresc satisfacerea unor interese publice sau de grup [13, p. 81].

Deci *participarea politică* se referă la activitățile cetățenilor în politică, reunind aspecte de genul voluntariatului în campanii electorale, donării de bani pentru un candidat sau o mișcare politică, activării într-un partid sau organizație politică, informării politice, discutării pe teme politice, participării la vot, participării la activități electorale, la mitinguri electorale de susținere sau de protest, iar *participarea social-civică* include acțiuni de promovare a drepturilor, voluntariatul social, acțiuni de protejare a mediului, contactării oficialilor, organizării sau susținerii de petiții, participării la demonstrații sau proteste.

La capitolul beneficiilor, costurilor și exigențelor participării cetățenești se accentuează în principal existența a cel puțin trei motive importante pentru implicarea cetățeanului în procesul decizional, precum: creșterea capitalului social și îmbunătățirea relațiilor din comunitate; îmbunătățirea calității deciziei și creșterii potențialului de dezvoltare, consolidarea încrederii cetățenilor în administrație. Printre avantajele pe care le prezintă participarea cetățenească sînt apreciate următoarele: promovarea democrației, promovarea unei guvernări transparente și integrate, promovarea educației sociale [4, p. 8]. Într-un final, se accentuează valoarea deosebită a beneficiilor aduse de către participarea cetățenilor pentru autoritățile publice, pentru public și societate în ansamblu.

Pentru obținerea unor asemenea rezultate se subliniază necesitatea întrunirii a patru condiții importante [8, p. 11]: - o administrație deschisă spre implicarea cetățenilor în activitatea complexă a procesului de guvernare; - un transfer continuu de informații de la administrație la cetățeni; - modalități eficiente prin care administrația colectează informații de la cetățeni; - cetățeni informați care își onorează obligația de a participa ca parteneri egali în activitățile administrației, deoarece înțeleg esența problemelor.

În concluzie, se menționează că participarea cetățenilor este necesară pentru a construi democrația. Politicul trebuie controlat pentru o percepere corectă a preferințelor cetățenilor, pentru prevenirea și aplanarea conflictelor, pentru facilitarea consensului și reducerea costurilor pentru procesul decizional politic. În plus, participarea promovează un tip de cetățean care are un mare interes în a fi informat în legătură cu afacerile politice, în cooperarea cu alții și care denotă un nivel sporit de respect pentru diversitate, consolidând astfel legăturile sociale între oameni și favorizând înțelegerea interculturală [22, p. 90; 15, p. 53].

Paragraful trei al capitolului este consacrat studierii nivelurilor și instrumentelor participării cetățenești. Respectiv, sînt abordate detaliat trei niveluri ale participării: informarea, consultarea și participarea activă, delimitate în funcție de tipul de interacțiune a autorităților cu cetățeanul. În același timp, se concretizează că tipurile de gradări ale participării cetățenești reflectă atît atitudinea și acțiunile autoritățile publice, cît și însăși atitudinea și acțiunile cetățenilor.

Referitor la atitudinea și acțiunile administrației publice, un anumit rol îi revine legislației în vigoare, în care sînt clar stabilite obligațiile în acest sens ale autorităților la diferite etape ale procesului decizional. O cu totul altă problemă este realizarea acestor obligații, în condițiile în care este slab dezvoltat mecanismul răspunderii pentru neonorarea lor.

În ceea ce privește cetățenii, există mai multe niveluri de interes față de participarea la deciziile comunității (la nivel local sau național). Cu toate acestea, un rol decisiv revine autorităților care trebuie să animeze interesul cetățenilor pentru soluționarea problemelor comunității, să solicite constant opinia lor și să dezvolte dimensiunile democratice ale exercitării puterii atît la nivel local, cît și național [18, p. 268].

Nu mai puțin importante, în acest sens sînt, și instrumentele utilizate și puse la dispoziția cetățenilor pentru asigurarea implicării în procesul decizional. În literatura de specialitate, acestea au fost grupate în trei categorii: - *instrumentele de informare a cetățenilor* de către reprezentanții puterii; - *instrumentele de colectare a informației despre opiniile, propunerile, opțiunile cetățenilor*; și *instrumentele orientate spre stabilirea în mod colectiv în cadrul unor dezbateri a unor poziții comune*. Atît prima categorie de instrumente, cît și a doua presupun comunicarea unilaterală și lipsa unei corelări dintre subiecți (autoritățile publice și cetățeni). Spre deosebire de acestea, a treia categorie presupune o comunicare bilaterală și interactivă, de aici derivînd și semnificația deosebită a acesteia. Cele mai răspîndite instrumente din această categorie sînt: - *audierile publice (public hearings)*, - *atelierile de lucru (workshops)*, - *grupurile de experți (citizen's jury)*, - *comitetele consultative (citizen advisory committee)* [29].

Trasîndu-se o paralelă cu legislația în vigoare, se constată reglementarea unor asemenea instrumente (sau forme de participare a cetățenilor), fapt ce denotă că cel puțin la nivel legislativ, minimumul necesar pentru participarea cetățenilor la procesul decizional este asigurat. În același timp, sînt apreciate și principiile care stau la baza participării cetățenești și au rolul de a asigura eficiența acesteia.

Într-un final, se conchide că pentru o participare eficientă este necesară întrunirea a trei categorii de condiții importante [30, p. 43]: *normative* (existența

legilor și a actelor normative care să permită participarea); *regulatorii* (existența regulilor necesare care să reglementeze desfășurarea procesului concret de participare) și *creative* (sub forma dezvoltării potențialului participativ al organizațiilor societății civile și a guvernanților).

Capitolul 3, cu genericul **Garantarea constituțională a implicării cetățeanului în actul guvernării**, cuprinde un studiu asupra fundamentului juridico-constituțional al participării cetățeanului la actul guvernării reprezentat de dreptul constituțional la administrare și a instrumentelor indispensabile implicării cetățenilor în actul guvernării – drepturile și libertățile social-politice, precum: libertatea exprimării, dreptul la informație, dreptul la asociere, libertatea întrunirilor în vederea precizării rolului acestora în garantarea și asigurarea implicării cetățeanului în procesul decizional. O atenție distinctă se acordă și cadrului juridic actual ce asigură realizarea dreptului cetățeanului de a participa la procesul decizional, fiind elucidate carențele și identificate soluțiile pentru înlăturarea acestora.

Respectiv, în primul paragraf este supus cercetării dreptul la administrare prin prisma aspectelor sau componentelor care le implică: *dreptul cetățeanului de a participa la administrare prin reprezentanții săi și nemijlocit* [17, p. 386-395].

În esență, participarea poporului prin reprezentare la administrarea treburilor publice constituie substanța democrației reprezentative. Cetățenii dispun, în baza principiilor democratice, de *dreptul constituțional la reprezentare*, care permite cetățenilor de a dispune de un sistem de organe reprezentative și de a exprima prin intermediul acestora interesele proprii și a obține realizarea lor [31, p. 15].

O garanție importantă pentru participarea cetățenilor la administrare prin reprezentanți se consideră că rezidă în reglementarea constituțională și dezvoltarea legislativă a drepturilor politice ale cetățenilor, întrucât în lipsa recunoașterii și reglementării acestora, exercitarea suveranității naționale de către popor s-ar reduce la o simplă declarație formală [17, p. 394]. Respectiv, sînt elucidate în continuare particularitățile și importanța unor asemenea drepturi exclusiv-politice precum: dreptul de a alege, dreptul de a fi ales și dreptul la revocare, a căror exercitare este percepută ca o modalitate de realizare a regimului reprezentativ.

Al doilea component al dreptului la administrare privește participarea nemijlocită la administrare, care presupune două momente importante: activitatea în cadrul unei funcții publice și participarea cetățenilor la luarea de decizii. În ceea ce privește ultimul aspect, se precizează că această participare nu trebuie redusă doar la participarea în cadrul referendumurilor, după cum susțin unii specialiști [6, p. 164], în acest caz fiind vorba de dreptul cetățenilor de a participa la procesul decizional consacrat și garantat de o serie de acte legislative și normative, ce reglementează diferite aspecte ale implicării cetățenilor în procesul decizional atât la nivel local, cât și central (în activitatea legislativului și a executivului).

Paragraful doi al capitolului readuce în atenție valoarea și rolul drepturilor social-politice ale cetățenilor ca instrumente indispensabile implicării cetățeanului în actul guvernării. Respectiv, sînt studiate următoarele drepturi și libertăți: libertatea de exprimare, dreptul la informație, dreptul la libera asociere, libertatea întrunirilor. Atenția în mare parte este axată nu doar pe esența și conținutul acestor drepturi și

libertăți, ci pe reglementarea juridică a acestora și oportunitățile pe care le oferă cetățenilor în vederea asigurării participării la procesul decizional.

Astfel, referitor la libertatea de exprimare, văzută ca fundament al unei societăți democratice [12, p. 5], se conchide asupra necesității consolidării garanțiilor ce ar asigura respectarea practică a acesteia. În concret se propune consacarea constituțională a inviolabilității libertății de exprimare. La rândul său, dreptul la informație, ca element esențial al unei bune conduceri [5, p. 129], de asemenea, necesită unele garanții suplimentare mai ales sub aspectul consolidării răspunderii autorităților publice pentru ignorarea sau realizarea necorespunzătoare a obligației de a prezenta informații publicului.

Implicații deosebite presupune și dreptul la libera asociere, întrucât oferă posibilitatea cetățenilor de a se asocia în partide politice, organizații obștești, sindicate, grupuri de interese etc., prin intermediul cărora să influențeze mai eficient procesul decizional al autorităților publice. Este o oportunitate care compensează substanțial posibilitatea extrem de limitată a participării individuale a cetățenilor la procesul decizional [7, p. 505]. De aceea, acest drept necesită cele mai largi garanții și o protecție juridică pe măsură.

Ultimul subiect abordat în cadrul capitolului trei vizează cadrul juridic actual ce asigură implicarea cetățeanului în actul guvernării. În urma unei evaluări cantitative și calitative, se conchide că actele legislative și normative în vigoare, chiar dacă conțin și unele lacune și curențe, în general, stabilesc condiții favorabile pentru informarea, consultarea și participarea publicului în procesul de luare a deciziilor. Altfel spus, ele creează condiții favorabile dezvoltării democrației participative în Republica Moldova [20, p. 37-43]. În același timp însă, este tot mai resimțită ignorarea intenționată sau nu în activitatea practică a autorităților publice a prevederilor normative, fapt ce îi conturează un caracter declarativ, mai ales ținând cont de lipsa sau ineficiența mecanismului de sancționare a încălcării acestuia.

Capitolul 4, intitulat Rolul e-guvernării în asigurarea participării cetățeanului în procesul decizional contemporan, conține un studiu axat nemijlocit pe particularitățile procesului decizional și rolul e-guvernării în asigurarea participării cetățenești.

Paragraful întâi este consacrat dezvăluirii esenței deciziilor, a particularităților procesului decizional și a realizării acestuia. Referitor la decizie se precizează că aceasta reprezintă o hotărâre luată de autoritățile/instituțiile publice, soluție adoptată (dintre mai multe posibile), materializată într-un act obligatoriu, normativ prin care se stabilește direcția unei acțiuni și modul ei de realizare și care urmează să fie executată de către organele subordonate sau de către cetățeni. Ca atribut principal al actului de conducere, decizia poate fi: politică, administrativă, juridică, economică, socială, tehnică, militară etc. [19, p. 313].

Pentru ca decizia să fie în măsură să slujească interesul general al societății, conținut în normele de drept, opțiunea care a determinat-o trebuie [2, p. 103-104]: să aibă un puternic temei științific; să aibă un caracter realist, să conțină cea mai adecvată rezolvare a problemei în cauză, pe baza unei evaluări exacte a situației de fapt; să intervină în timp util; să urmeze alegerii între mai multe variante de acțiune posibile; alegerea trebuie să fie conștientă, precedată de o deliberare. Un gest

instinctiv sau un impuls nereflectat nu constituie o decizie; alegerea urmează a fi orientată spre unul sau mai multe scopuri; alegerea trebuie să conducă la acțiune. Dacă decizia nu conduce la acțiune, ea rămîne o simplă declarație de intenție, iar eficiența deciziei se verifică prin rezultatele obținute în urma aplicării sale.

Deciziile se elaborează și se execută în cadrul unui proces decizional complex, uneori de durată, care, în esență, reprezintă o componentă a actului de guvernare [21, p. 13], importantă și indispensabil acestuia. Organele implicate în acest proces au o responsabilitate deosebită față de comunitate, urmînd să evite pe cît posibil adoptarea de decizii eronate.

Referitor la eficiența deciziilor, se precizează că aceasta depinde într-o anumită măsură și de formele de participare la elaborarea ei [19, p. 314]. În acest sens, se face distincție între: *participarea politică* (adică participarea politicienilor și a funcționarilor publici), *participarea socială* (adică participarea la diferite nivele a cetățenilor) și *participarea tehnică* (participarea specialiștilor). Nu în ultimul rînd, eficiența deciziei depinde substanțial de organizarea și desfășurarea judicioasă a însuși procesului decizional.

Sub aspect structural, procesul decizional este constituit din cîteva etape, strict determinate, precum: inițierea procesului decizional, elaborarea proiectului de decizie, adoptarea deciziei și executarea acesteia. Fiecare etapă implică responsabilități distincte din partea atît a autorității emitente, cît și executante, fiind necesară și respectarea unor formalități procedurale în vederea asigurării valabilității deciziei.

Într-un final, aprecierea eficienței unei decizii se face în funcție și de atitudinea cetățenilor față de efectele concrete pe care le produce. De cele mai multe ori, deciziile autorităților sînt susținute doar atunci cînd ele corespund intereselor și așteptărilor cetățenilor sau anumitor grupuri sociale. Un asemenea rezultat poate fi atins în condițiile în care cetățenii sînt implicați direct sau indirect în procesul decizional (fapt posibil la orice etapă a procesului, de la inițiere pînă la executare, cu unele excepții la faza adoptării). Important e ca acest moment să fie bine organizat (inclusiv reglementat juridic), desfășurat cu o responsabilitate asumată conștient atît de administrație, cît și de cetățeni, care astfel trebuie să dea dovadă de un nivel înalt de cultură politică și juridică.

Al doilea paragraf cuprinde un studiu asupra e-guvernării și a e-democrației în calitatea lor de oportunități instimabile pentru implicarea cetățeanului în procesul decizional contemporan. Pentru reliefaarea particularităților e-guvernării se trasează o paralelă între aceasta și guvernarea tradițională. Astfel, se precizează că, tradițional, procesele de luare a deciziilor se bazau pe control și executarea ordinelor, în timp ce în prezent principalii parametri au devenit acordul și înțelegerea. Conducerea tradițională acorda o mare atenție dreptului și regulamentelor, iar guvernarea contemporană se axează în special pe norme permissive, recomandări colective, acorduri morale. Puterea tradițională era exercitată de guverne, aparatul birocratic și parlamente, guvernarea actuală în condițiile societății bazate pe rețea tot mai mult include în puterea publică asemenea forme precum comisiile, forumurile, diferite grupuri organizate democratic. Dacă anterior informația ce ținea de procesul guvernării era secretizată și centralizată, în prezent ea a devenit deschisă și publică,

iar procesele informaționale tot mai mult implică forumuri desfășurate pe rețelele de socializare etc. [3, p. 320].

În baza particularităților sale distincte, e-guvernarea este văzută ca o componentă de bază a societății informaționale, contribuind substanțial la consolidarea democrației și a instituțiilor statului de drept [10, p. 101]. În esență, e-guvernarea presupune folosirea tehnologiilor informaționale și comunicaționale pentru transformarea guvernului cu scopul de a-l face mai accesibil pentru cetățeni, mai eficient și mai controlabil. Respectiv, e-guvernarea cuprinde în sine [26, p. 227]: asigurarea accesului liber la informații (legi, proiecte de legi, alte acte normative, date economice sau științifice) prin Internet; asigurarea participării civice în activitatea statului prin crearea posibilităților unei interacțiuni mai comode cu funcționarii prin căi electronice; sporirea nivelului de control asupra guvernului prin asigurarea transparenței activității sale, fapt ce reduce considerabil corupția; susținerea în atingerea scopurilor dezvoltării prin reducerea timpului și a cheltuielilor de resurse din partea reprezentanților mediului de afaceri în interacțiunea cu autoritățile publice, precum și asigurarea comunităților rurale cu infrastructură informațională. De aici se poate conchide că e-guvernarea dispune un potențial enorm de implicare a cetățenilor în actul guvernării prin asigurarea interacțiunii lor cu politicienii pe parcursul întregului ciclu de elaborare a politicii de stat și la toate nivelele puterii.

Prin urmare, e-guvernarea reprezintă o modalitate de depășire a distanței dintre stat și cetățean și de trecere spre democrația veritabilă. Ea se înscrie în tradiția democratică occidentală „guvernarea creată de popor, din popor și pentru popor” [27, p. 320]. Cu toate acestea, nu trebuie ignorat faptul că, în esența sa, guvernarea electronică nu este o categorie aparte a guvernării. Natura și principiile administrării nu sînt afectate prin implicarea internetului în procesul de guvernare. E-guvernarea presupune doar schimbarea accentului în metoda de realizare a guvernării [16, p. 39].

Capitolul 5, cu titlul Implicarea cetățeanului în procesul decizional al autorităților reprezentative, cuprinde o analiză în detalii a modului în care este posibilă și se realizează implicarea cetățeanului în procesul decizional al legislativului și cel local. Sînt puse în discuție aspecte ce țin de reglementarea juridică a transparenței decizionale, respectarea acestora în practică, precum și modalitatea în care are loc participarea cetățeanului la procesul decizional al autorităților în cauză. Sînt elucidate unele carențe și propuse măsuri și soluții de optimizare pentru a intensifica implicarea cetățenilor în procesul decizional legislativ și local.

Paragraful întîi readuce în atenție problema implicării cetățeanului în procesul decizional legislativ, altfel spus în procesul legislativ al Parlamentului. S-a optat pentru această autoritate publică, întrucît Parlamentul este instituția centrală a democrației, ce întruchipează voința poporului și reprezintă societatea în toată diversitatea sa, fapt ce presupune că trebuie să fie un model al transparenței [5, p. 114], deschisă spre comunicare, spre dialog și receptivitate cu societatea civilă [9, p. 16-17].

În general, asigurarea participării cetățenilor la procesul legislativ este apreciată ca avînd o semnificație deosebită atît pentru dezvoltarea societății civile și edificarea statului de drept, cît și pentru atingerea scopurilor reale ale democrației. Participarea

cetățenilor și a asociațiilor acestora la procesul legislativ asigură stabilirea echilibrului necesar între interesele publice și cele obștești, fapt ce constituie o condiție obligatorie pentru funcționarea stabilă a oricărui organism statal. În același timp, participarea activă a cetățenilor la procesul legislativ creează premisele necesare pentru atingerea scopurilor reale ale democrației, întrucât caracterul democratic al statului se exprimă prin aceea că însăși organizarea sa oferă cetățenilor și asociațiilor acestora posibilitatea de a influența conținutul deciziilor puterii publice, obținând astfel satisfacerea intereselor sociale generale.

O condiție și o premisă esențială pentru asigurarea implicării cetățeanului în procesul decizional legislativ servește transparența decizională a Parlamentului. În vederea aprecierii nivelului acesteia, este evaluat cadrul juridic în vigoare, precum și modul de respectare a acestuia în activitatea practică a autorității. Ca rezultat, se constată nu doar erori, lacune și carențe în legislația din domeniu, dar și o lipsă vădită de responsabilitate în respectarea practică a acesteia, moment practic incompatibil cu statutul autorității publice în cauză.

În contextul studierii formelor participării cetățenilor la procesul legislativ, se atrage atenție la asemenea instituții precum inițiativa populară și referendumul legislativ, argumentându-se necesitatea recunoașterii cetățenilor dreptului la inițiativă legislativă și consolidarea instituției referendumului legislativ prin utilizarea mai frecventă și eficientă a acestuia în cazul celor mai importante decizii legislative pentru stat și societate.

În paragraful doi se pune accentul pe importanța deosebită a implicării cetățeanului în procesul decizional local, ca o formă distinctă de manifestare a democrației locale. În esență, implicarea cetățenilor sub diferite forme la elaborarea și executarea deciziilor face procesul de administrare mai transparent și mai receptiv la realitatea cotidiană a colectivităților locale [11, p. 78].

Fundamentul juridic ce garantează implicarea cetățeanului în procesul decizional local este reprezentat de principiul constituțional al consultării cetățenilor în probleme locale de interes deosebit. În pofida faptului că adeseori acest principiu este redus la referendumul local [1, p. 251], totuși se argumentează necesitatea extinderii acestuia și la alte forme de exercitare a democrației la nivel local, precum: inițiativa populară locală, dezbaterile publice locale, adunările locuitorilor, consultările publice etc.

Referendumul local, ca un element al democrației semidirecte, oferă colectivităților locale posibilitatea de *a interveni direct* în soluționarea unor probleme locale de interes deosebit. Cu toate acestea, valoarea acestuia este cu mult diminuată, întrucât are în cea mai mare parte un caracter consultativ. Mai mult, legea admite posibilitatea anulării sau modificării deciziilor luate în cadrul referendumului local, fapt ce practic deturneză principiul suveranității poporului. Aceste momente implică necesitatea consolidării rolului și valorii referendumului local ca formă de exercitare a democrației la nivel local.

O altă formă de implicare a cetățenilor în procesul decizional local este adunarea locuitorilor, al căror rol în prezent este cu mult diminuat. Respectiv, în baza avantajelor pe care le prezintă față de referendumul local, se argumentează necesitatea reglementării juridice corespunzătoare și valorificarea practică frecventă a acestei forme de participare cetățenească.

Un ultim subiect abordat în acest paragraf vizează inițiativa populară în procesul normativ/decizional local, instituție care, în pofida reglementării lapidare în legislația în vigoare, nu cunoaște un mecanism eficient de realizare și, prin urmare, adeseori rămîne a fi nevalorificată în practică.

În final, sînt aduse argumente în vederea consolidării formelor de implicare a cetățenilor în procesul decizional local, în special prin consacrară și dezvoltarea acestora în statutele unităților administrativ-teritoriale. Mai mult se optează pentru o combinație frecventă a acestora în vederea eficientizării procesului decizional în ansamblu.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Studierea amplă și aprofundată a problemei asigurării juridice a implicării cetățeanului în procesul decizional al autorităților reprezentative ne-a permis conturarea următoarelor **concluzii** importante:

Pentru edificarea statului de drept și consolidarea societății este absolut necesară implicarea cetățeanului în procesul decizional, ca segment central al actului de guvernare, deoarece doar astfel guvernarea va fi deschisă, eficientă și de calitate, orientată spre necesitățile reale ale cetățeanului și ale societății.

Participarea cetățenească reprezintă un principiu al bunei guvernări, pilonul central al democrației participative. Participarea este importantă nu prin simplul fapt al implicării cetățeanului în procesul decizional, ci prin posibilitatea oferită acestuia de a cunoaște activitatea autorităților publice și de a influența procesul decizional al acestora, în vederea aducerii deciziei mai aproape de interesele cetățeanului și ale societății. Participarea este importantă și prin rolul său preventiv, întrucît este de natură să excludă coruperea procesului decizional și aservirea acestuia unor interese particulare. Dar pentru a-și realiza acest rol, participarea trebuie să fie organizată corect și eficient.

Pentru o participare cetățenească eficientă la procesul decizional este necesară întrunirea a trei categorii de condiții importante: *normative* (existența legilor și a actelor normative care să permită participarea); *regulatorii* (existența regulilor necesare care să reglementeze desfășurarea procesului concret de participare) și *creative* (sub forma dezvoltării potențialului participativ al organizațiilor societății civile și al guvernanților).

Pentru eficiența procesului participării ca fenomen complex este nevoie de: conștientizarea de către autorități și cetățeni a valorii și a rolului participării cetățenești în exercitarea actului guvernării; asigurarea juridică a desfășurării procesului de participare; instruirea și responsabilizarea factorilor de decizie; organizarea și desfășurarea corectă și eficientă a consultărilor publice; valorificarea echilibrată și oportună a unor asemenea instrumente precum: audierile publice, atelierile de lucru, grupurile de experți și comitetele consultative permanente; valorificarea propunerilor parvenite și informarea cetățenilor despre soluțiile adoptate, astfel consolidîndu-se încrederea și asigurîndu-se implicarea ulterioară a acestora în alte procese decizionale.

Participarea cetățenilor se fundamentează pe trei piloni principali: - accesul la informație; - accesul la procesul decizional – proceduri transparente și echitabile; - accesul la justiție – prin care sînt apărute drepturile, libertățile și interesele legitime.

Dreptul constituțional la administrare trebuie interpretat în sens larg ca o participare la administrare nemijlocit și prin reprezentanți. Participarea nemijlocită a cetățenilor la administrare implică două ipostaze: în primul rând, accesarea la o funcție publică și activitatea în calitate de funcționar public (în oricare din variantele reglementate de lege); în al doilea rând, implicarea cetățenilor în procesul decizional.

Constituția Republicii Moldova nu accentuează în niciun fel dreptul cetățenilor de a participa la procesul decizional (ca parte componentă a dreptului la administrare), fapt ce într-o anumită măsură diminuează efectul garantării juridice a dreptului în cauză. Principalele garanții ale implicării cetățenilor în procesul decizional servesc dreptul la informație și transparența procesului decizional, de a căror asigurare depind calitatea și eficiența colaborării dintre stat și cetățean în procesul guvernării și, implicit, realizarea dreptului la administrare.

În prezent, oportunitățile pe care le oferă *e-guvernarea* pentru dezvoltarea democrației participative în Republica Moldova practic sînt inestimabile. Cu toate acestea, este important de conștientizat că, în esența sa, *e-guvernarea* nu este decît un instrument, o metodă de guvernare, bazată pe noile tehnologii informaționale, a căror implementare în cea mai mare parte depinde de resursele financiare alocate de către stat. Realizarea unor obiective concrete cu ajutorul acestei metode de guvernare, cum ar fi, de exemplu, guvernarea democratică a societății, este o altă întrebare, pentru care doar resursele financiare sau tehnologiile informaționale nu sînt suficiente. Rolul determinant în acest caz revine voinței politice a guvernanților, care, profitînd de avantajele *e-guvernării*, ar putea crea cele mai bune condiții pentru *e-democrație* în cadrul statului și societății.

În același timp, *e-democrația* poate fi realizată nu de tehnologiile informaționale, care doar creează condiții pentru concurența ideilor, concepțiilor și simplificarea rolului cetățeanului, dar de persoanele cu un nivel înalt de cultură, care reprezintă diverse grupuri sociale, care judecă rațional, capabili de a se autoorganiza și de a acționa în comun pentru realizarea unor interese comune. Evident, din acest punct de vedere, *democrația electronică* depinde în totalitate de nivelul de cultură politică, civică și juridică a populației în general și a cetățenilor în parte, de intensitatea activismului civic în realizarea poziției civice a cetățenilor.

Importanța implicării cetățenilor în procesul decizional al Parlamentului este una decisivă, întrucît permite: asigurarea transparenței procesului legislativ, sporirea responsabilității reprezentanților poporului pentru activitatea desfășurată, exercitarea unui adevărat control social asupra funcției legislative a statului, prevenirea adoptării de acte legislative coruptibile, asigurarea reprezentării intereselor societății și a cetățenilor în procesul legislativ.

În urma studierii aspectelor ce țin de reglementarea asigurării transparenței decizionale în activitatea Parlamentului și respectarea practică a acesteia, am constatat atît un cadru juridic în materie incomplet, dispersat și, ca urmare, puțin eficient, cît și o lipsă de responsabilitate din partea forului legislativ în respectarea acestuia. Prin urmare, se resimte acut atît necesitatea perfecționării legislației în materie, cît și asigurarea respectării practice a acesteia.

La nivel local principalele forme de implicare a cetățenilor în procesul decizional sînt referendumul și adunările generale. În viziunea noastră, adunările generale ale locuitorilor trebuie să devină o formă importantă de implicare a cetățenilor în procesul decizional local, întrucît semnificația lor juridică le plasează după referendumul local. Mai mult, trebuie să recunoaștem avantajele adunării generale față de referendum, mai ales în ceea ce privește procedura simplă de organizare și desfășurare. Sub acest aspect, adunarea poate fi privită ca un mijloc accesibil colectivității locale, cu ajutorul căruia aceasta poate veni cu unele propuneri din numele locuitorilor în fața autorităților locale.

Dreptul cetățenilor la inițiativă decizională la nivel local are un conținut complex și cuprinde dreptul de a înainta proiectul actului normativ autorității locale spre examinare, dreptul de a cere examinarea proiectului și emiterea unei decizii pe marginea acestuia. Mecanismul realizării dreptului la inițiativă decizională trebuie privit prin prisma sistemului de raporturi juridice stabilite între cetățenii care își realizează dreptul în cauză și autoritatea administrației publice locale, care își asumă astfel un complex de obligații ce vizează primirea proiectului de act normativ, examinarea acestuia și emiterea/adoptarea unei decizii pe marginea lui. O condiție obligatorie pentru implicarea eficientă a populației în procesul decizional al autorităților locale constă în combinarea diferitor forme de participare cetățenească.

Recomandări:

1. În scopul realizării accesului real la informație și extinderii transparenței în procesul decizional, sînt necesare acțiuni concrete, precum:

a) consolidarea eficienței juridice a legislației ce reglementează transparența decizională a autorităților publice, în principal prin stabilirea unui mecanism clar și eficient al informării, consultării și participării cetățenești, stipulării exprese a sancțiunilor pentru nerespectarea transparenței în procesul decizional;

b) asigurarea participării publicului în procesul decizional la toate etapele de informare, consultare și participare cetățenească; luarea în considerație a intereselor, nevoilor, sugestiilor, propunerilor și recomandărilor tuturor factorilor interesați, neacceptarea acestora urmînd a fi obligatoriu argumentată, motivată și adusă la cunoștința cetățenilor;

c) dezvoltarea managementului de implicare a publicului în procesul decizional, prin instruirea în acest scop a funcționarilor și efectuarea unei planificări riguroase a activității anuale și trimestriale; reflectarea obiectivă de către autoritățile publice a activității desfășurate în această direcție în rapoartele și dările de seamă întocmite și diseminarea publică obligatorie a acestora.

2. În vederea consolidării garanțiilor constituționale ale dreptului cetățeanului de a participa la procesul decizional considerăm logic, necesar și oportun a consacra în art. 39 sau într-un articol distinct din Constituția Republicii Moldova un principiu fundamental pentru realizarea acestuia - *principiul consultării cetățenilor și asociațiilor reprezentative de către autoritățile publice în procesul elaborării și adoptării deciziilor*.

3. În contextul dezvoltării guvernării deschise în Republica Moldova, o atenție deosebită trebuie acordată autorităților administrației publice locale, în vederea asigurării acestora cu aceleași posibilități digitale de care dispun autoritățile administrației publice centrale (un exemplu ar fi pagina oficială (permanent actualizată) care să reflecte

întreaga activitate a acestor autorități), moment ce le va permite o interacțiune și un dialog eficient cu cetățenii (colectivitatea locală) în cadrul procesului decizional.

4. Pentru consolidarea capacității și a responsabilității Parlamentului pe segmentul transparenței sale decizionale, propunem:

– *îmbunătățirea cadrului legal* (reglementarea clară și completă a momentelor ce țin de: formele și procedurile consultărilor publice; recepționarea, analiza și sinteza recomandărilor; întocmirea și publicarea rapoartelor cu privire la transparența în procesul decizional; responsabilitățile actorilor-cheie; lista exhaustivă a documentelor obligatorii pentru plasare web; termene concrete; mecanisme de control etc.), fie prin completarea Regulamentului Parlamentului cu dispoziții ce vizează asigurarea transparenței, fie prin sistematizarea tuturor normelor într-un act normativ separat (un eventual Regulament privind asigurarea transparenței decizionale parlamentare);

– *sporirea transparenței lucrărilor Parlamentului și a structurilor acestuia* (asigurarea disponibilității web a tuturor stenogramelor ședințelor în plen, a hotărârilor Biroului permanent și a proceselor-verbale ale ședințelor publice ale comisiilor parlamentare permanente; plasarea tuturor proiectelor de acte legislative pe web site-ul Parlamentului; asigurarea disponibilității tuturor materialelor conexe proiectelor etc.);

– *asigurarea respectării exigențelor procedurii legislative*, prin instituirea unor rigori și măsuri de penalizare;

– *sporirea nivelului de valorificare de către Parlament a mecanismelor de cooperare cu societatea civilă* (respectarea termenului de consultare permanentă; urmărirea contribuțiilor publicului; argumentarea și motivarea neacceptării recomandărilor parvenite de la cetățeni; întocmirea și publicarea rapoartelor privind transparența în procesul decizional parlamentar);

– *încurajarea implicării cetățenilor în procesul decizional al Parlamentului* prin înființarea și asigurarea funcționării consiliilor de experți și prin organizarea frecventă a consultărilor publice.

5. Pentru consolidarea implicării cetățenilor în procesul legislativ propunem recunoașterea acestora ca subiecți ai dreptului la inițiativă legislativă (în art. 73 din Constituția Republicii Moldova) și reglementarea detaliată a mecanismului de realizare a acestuia (în cuprinsul unei Legi privind inițiativa legislativă a cetățenilor).

6. Pentru consolidarea rolului referendumului local, ca formă de participare a cetățenilor la procesul decizional local, considerăm necesare unele remedieri legislative (în Codul electoral și Legea privind administrația publică locală), precum:

- consolidarea forței juridice a deciziilor adoptate prin referendum (stabilirea posibilității anulării sau modificării acestor decizii doar prin referendum);

- extinderii spectrului de probleme ce pot fi supuse aprobării prin referendum local și consacrarea expresă a acestora în lege (în special, revocarea consiliului local, anularea sau modificarea deciziilor acestora etc.);

- instituirii veto-ului popular (instituție necesară pentru consolidarea rolului referendumului local ca exprimare democratică a voinței generale a colectivității locale nu doar în scop consultativ dar și în scop aprobativ și abrogativ).

7. Ținând cont de rolul dreptului cetățenilor la inițiativă decizională locală, considerăm necesar ca mecanismul de participare a cetățenilor la procesul decizional

local să fie asigurat cu o reglementare concretă și detaliată în *Legea privind administrația publică locală* și în statutele unităților administrativ-teritoriale.

Prin studiul, concluziile și recomandările expuse, considerăm că prezenta lucrare înregistrează un aport considerabil la cunoașterea științifică aprofundată a fenomenului participării cetățenești în procesul decizional și a garanțiilor juridice ale acesteia în contextul democrației contemporane, la elucidarea curenților care afectează cadrul juridic în vigoare și practica din domeniu și la optimizarea asigurării și garantării juridice corespunzătoare a acesteia în Republica Moldova.

BIBLIOGRAFIE

1. Bădîngă C. Consultarea cetățenilor în problemele locale de interes deosebit. În: Administrația publică în statul de drept: Materiale ale sesiunii de comunicări științifice, 27-28 sept. 2008. Ch.: S.n., 2009.
2. Brezoianu D. Drept administrativ român. București: All Beck, 2004.
3. Brodhag Ch. Information, governance et development durable. In: International political science review. Los Angeles, CA, USA, London, UK et al., 2000, Vol. 21, nr.3.
4. Bulat V., Guțuțui V., Spinei I. Participarea societății civile la procesul decizional de nivel local. Transparency International-Moldova. Ch.: S.n., 2005.
5. Chiveri G. Principiul transparenței în activitatea autorităților publice – garanție a unei administrări democratice în statul de drept. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2013.
6. Constituția Republicii Moldova. Comentariu. Chișinău: Arc, 2012.
7. Costachi Gh. Cultura și educația juridică – condiții necesare pentru edificarea statului de drept. Chișinău: S.n., 2014 (Î.S. F.E.-P „Tipografia Centrală”).
8. Culegere de recomandări privind participarea publică. Centrul Regional de Dezvoltare Durabilă. Ungheni, 2013.
9. Dudina A., Sprindzucs M. Analiza Funcțională a Administrației Parlamentului Republicii Moldova. Chișinău. 2006.
10. Gherman T. Impactul e-Guvernării asupra vieții sociale, politice și economice a statului. În: Administrarea Publică, 2012, nr. 2.
11. Ghidul alesului local / elab.: T. Deliu, T. Manole, A. Groza [et al.]. Chișinău: „Nova Imprim” SRL, 2011.
12. Gribincea Vl., Pascari A., Pîrțac O. Comentariu la Legea cu privire la libertatea de exprimare. Chișinău: 2011.
13. Iftode O. Reflectarea în presă a problematicii cetățeniei și participării tinerilor la viața politică din România. În: Cetățenia și participarea tinerilor la viața politică din România. 2011. [resurs electronic] http://www.ise.ro/wp-content/uploads/2011/08/Cetatenia_final-2011.pdf. (accesat la 05.08.2014).
14. Kanovi A.-L. Implicarea cetățenilor în procesul decizional în contextul crizei economice. În: Revista de economie socială, 2013, Vol. III, Nr. 1.
15. Pînzaru T. Asigurarea participării cetățenești în Republica Moldova prin edificarea unei transparențe decizionale autentice. În: Legea și Viața, 2012, nr. 6.
16. Pînzaru T. E-Guvernarea: concept și valoare. În: Jurnalul Juridic Național: teorie și practică, 2014, nr. 3.
17. Pînzaru T. Garantarea și protecția juridică a dreptului cetățeanului la administrare. În: Mecanisme naționale și internaționale de protecție a drepturilor omului, Materialele mesei rotunde din 10 decembrie 2013. Chișinău: AAP, 2014.
18. Pînzaru T. Nivelele participării cetățenești. În: Teoria și practica administrării publice, Materialele conferinței cu participare internațională din 23 mai 2014. Chișinău: AAP, 2014.
19. Pînzaru T. Particularitățile și condițiile de eficiență ale deciziei administrative și ale procesului decizional. În: „Teoria și practica administrației publice”, Confe-

- rință științifico-practică cu participare internațională (din 20-21 mai 2013, Chișinău). Chișinău, 2013.
20. Pînzaru T., Sultanov R. Cadrul juridic actual ce asigură implicarea cetățenilor în procesul decizional. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr. 4.
 21. Saca V., Azizov N. Conexiunea dintre relațiile politice și administrative în procesul decizional din Republica Moldova: provocări și recomandări. În: Administrarea publică, 2013, nr. 1.
 22. Scripnic V. Problemele realizării dreptului persoanei la administrare într-un stat de drept (studiu juridico-comparativ). Teză de doctor în drept. Chișinău: 2012.
 23. Scripnic V., Pînzaru T. Participarea civico-politică și responsabilizarea socială pentru o guvernare democratică. Cetățenia activă în perspectiva integrării europene. În: “Contribuții științifice la edificarea și consolidarea statului de drept”, Conferință științifică internațională (3 mai 2011, mun. Chișinău). Chișinău: 2011.
 24. Transparența decizională în activitatea parlamentului: aplicabilitate și progrese. ADEPT. Chișinău, ianuarie 2014. <http://www.e-democracy.md/files/td/trans-parenta-decizionala-parlament-2014.pdf>. (accesat la 05.08.2014).
 25. Гончаров Д.В., Гоптарева И.Б. Введение в политическую науку. Москва, 1996.
 26. Джантуева Ф.Р. Доступ к информации – лучший индикатор развития гражданского общества («электронное правительство КБР»). В: Вестник МГОУ. Серия «История и политические науки», 2011, № 2.
 27. Дьякова Е. Г. «Электронное правительство» как элемент этатистского дискурса информационного общества. В: Научный ежегодник Института философии и права Уральского отделения Российской академии наук. 2009. Вып. 9.
 28. Епинина В.С. Формирование эффективного механизма взаимодействия органов публичной власти и населения. В: Государственное и муниципальное управление: ученые записки СКАГС, 2012, № 4.
 29. Кроль М. Партиципативная демократия и инструменты вовлечения граждан в процесс принятия решений в рамках местного самоуправления. <http://www.cloudwatcher.ru/what-we-think/14/>. (accesat la 05.08.2014)
 30. Пынзару Т. Гражданское участие: формы, принципы и условия эффективности. În: Право и Политология, 2014, № 25.
 31. Пынзару Т., Султанов Р. Участие граждан в представительной демократии. În: Право и Политология, 2013, № 22.

PUBLICAȚII LA TEMA TEZEI

1. Пынзару Т., Костаки Г. *Вовлечение граждан в процессе принятия решений: сущность, необходимость и способы реализации*. În: *Право и Политология*, 2012, nr. 19, p. 25-28 (0,45 с.а.).
2. Пынзару Т. *Роль закона в становлении правовой государственности*. În: *Закон и Жизнь*, № 7, 2012, p. 50-53 (0,36 с.а.).
3. Pînzaru T. *Asigurarea participării cetățenești în Republica Moldova prin edificarea unei transparențe decizionale autentice*. În: *Legea și Viața*, 2012, nr. 6, p. 53-58 (0,52 с.а.).
4. Pînzaru T. *Unele particularități privind accesul la informație în lumina ultimelor modificări aduse legislației Republicii Moldova*. În: *Legea și Viața*, 2012, nr. 4, p. 53-58 (0,62 с.а.).
5. Pînzaru T. *Aspecte ale implicării cetățeanului în procesul decizional*. În: *Legea și Viața*, 2012, nr. 7, p. 37-39 (0,36 с.а.).
6. Pînzaru T., Sultanov R. *Cadrul juridic actual ce asigură implicarea cetățenilor în procesul decizional*. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr. 4, p. 37-43 (1,14 с.а.).
7. Пынзару Т., Султанов Р. *Участие граждан в представительной демократии*. În: *Право и Политология*, 2013, № 22, p. 14-17 (0,45 с.а.).
8. Costachi Gh., Pînzaru T. *Rolul legii și al cetățeanului în statul de drept*. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr. 3, p. 21-23 (0,34 с.а.).
9. Пынзару Т. *Гражданское участие: формы, принципы и условия эффективности*. În: *Право и Политология*, 2014, № 25, p. 38-43 (0,67 с.а.).
10. Pînzaru T. *E-Guvernarea: concept și valoare*. În: *Jurnalul Juridic Național: teorie și practică*, 2014, nr. 3, p. 34-40 (0,82 с.а.).
11. Пынзару Т., Султанов Р. *«Электронное правительство» как часть «электронной демократии»*. В: *Закон и Жизнь*, № 6, 2014, p. 38-42 (0,54 с.а.).
12. Pînzaru T., Ungureanu C. *Reflecții asupra activismului juridic al cetățenilor*. În: *Jurnalul Juridic Național: teorie și practică*, 2014, nr. 6, p. 12-18 (0,85 с.а.).
13. Pînzaru T. *Participarea cetățenească: esență, beneficii, costuri*. În: „Contribuții științifice la edificarea și consolidarea statului de drept”, Conferință științifică internațională (3 mai 2011, mun. Chișinău). Chișinău: 2011, p. 719-726 (0,52 с.а.).
14. Pînzaru T., Scripnic V. *Participarea civico-politică și responsabilizarea socială pentru o guvernare democratică. Cetățenia activă în perspectiva integrării europene*. În: „Contribuții științifice la edificarea și consolidarea statului de drept”, Conferință științifică internațională (3 mai 2011, mun. Chișinău). Chișinău: 2011, p. 178-187 (0,63 с.а.).
15. Pînzaru T., Gagiu E. *Inițiativa legislativă: subiecți de drept și condiții de admisibilitate*. În: „Contribuții științifice la edificarea și consolidarea statului de drept”, Conferință științifică internațională (3 mai 2011, mun. Chișinău). Chișinău: 2011, p. 334-342 (0,52 с.а.).
16. Pînzaru T. *Implicarea cetățeanului în procesul decizional – formă de manifestare a cetățeniei active*. În: *«Активные методы гражданского воспитания»*,

- научно-практическая конференция (20 мая 2013, Тирасполь-Комрат). Комрат: Институт Демократии, 2013, p. 253-259 (0,36 с.а.).
17. Пынзару Т., Клейман Т. *Роль неправительственных организаций в гражданском воспитании*. În: «Активные методы гражданского воспитания», научно-практическая конференция (20 мая 2013, Тирасполь-Комрат). Комрат: Институт Демократии, 2013, p. 206-212 (0,29 с.а.).
 18. Pînzaru T. *Drepturile și libertățile omului și cetățeanului și obligațiile acestora de a se implica în procesul decizional*. În: „Teoria și practica administrării publice”, Conferință științifico-practică cu participare internațională (din 22 mai 2013, Chișinău). Chișinău, 2012, p. 221-222 (0,23 с.а.).
 19. Pînzaru T. *Particularitățile și condițiile de eficiență ale deciziei administrative și ale procesului decizional*. În: „Teoria și practica administrației publice”, Conferință științifico-practică cu participare internațională (din 20-21 mai 2013, Chișinău). Chișinău, 2013, p. 313-316 (0,44 с.а.).
 20. Pînzaru T. *Garantarea și protecția juridică a dreptului cetățeanului la administrare*. În: „Mecanisme naționale și internaționale de protecție a drepturilor omului”, Materialele mesei rotunde din 10 decembrie 2013. Chișinău: AAP, 2014, p. 386-395 (0,52 с.а.).
 21. Pînzaru T. *Instrumentele implicării cetățenilor în procesul decizional*. În: „Правовые реформы в постсоветских странах: достижения и проблемы”, Международная научно-практическая конференция, Кишинэу, 28-29 марта 2014, г. Кишинэу, 2014, p. 19-22 (0,38 с.а.).
 22. Pînzaru T. *Nivelurile participării cetățenești*. În: „Teoria și practica administrării publice”, Materialele conferinței cu participare internațională, din 21-22 mai 2014. Chișinău: AAP, 2014, p. 265-268 (0,31 с.а.).
 23. Pînzaru T. *Inițiativa populară în procesul decizional local*. În: Правовые реформы в Молдове, Украине и Грузии в контексте евроинтеграционных процессов, Международная научно-практическая конференция, 7-8 ноября 2014, г. Кишинэу / орг. ком.: Бужор В. [и др.]. В 2-х частях. Кишинэу: Iulian, 2014 (Tipogr. «Cetatea de Sus»). Ч. 1, p. 68-70 (0,36 с.а.).

ADNOTARE

Pînzaru Tudor. *Asigurarea juridică a implicării cetățeanului în procesul decizional al autorităților de guvernare și reprezentative.* Teză de doctor în drept.

Specialitatea: 552.01 – Drept public (drept constituțional). Chișinău, 2015

Structura tezei: Teza de doctor în drept cuprinde: introducere, cinci capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 305 titluri, 172 de pagini text științific. Rezultatele științifice sînt publicate în 23 de lucrări științifice.

Cuvintele-cheie: democrație, democrație participativă, participare, participare politică, participare publică, proces decizional, actul guvernării, decizie, inițiativă legislativă, proces decizional legislativ, proces decizional local.

Domeniul de studiu: dreptul constituțional.

Scopul lucrării rezidă în studierea unor importante aspecte ale asigurării juridice a implicării cetățeanului în procesul decizional al autorităților reprezentative ale statului în vederea identificării unor soluții de optimizare a cadrului juridic în vigoare pentru consolidarea participării cetățenești. **Obiectivele cercetării:** elucidarea importanței democrației, statului de drept și a societății civile ca premise necesare implicării cetățeanului în procesul decizional; dezvăluirea esenței și conținutului participării cetățenești, evaluarea costurilor și beneficiilor acesteia; argumentarea rolului dreptului la administrare ca fundament constituțional al implicării cetățeanului în actul guvernării; precizarea importanței drepturilor social-politice ca instrumente indispensabile implicării cetățeanului în procesul decizional; identificarea și aprecierea cadrului juridic în vigoare ce asigură implicarea cetățeanului în procesul decizional; elucidarea rolului e-guvernării ca oportunitate inestimabilă pentru participarea cetățeanului la procesul decizional contemporan; analiza implicării cetățeanului în procesul decizional legislativ și local în vederea optimizării mecanismului de asigurare a acesteia.

Noutatea și originalitatea științifică. Teza conține o serie de concluzii și recomandări științifice, care completează problematica implicării cetățeanului în procesul decizional. Originalitatea științifică a studiului derivă din scopul și obiectivele prestabilite, orientate la dezvoltarea teoriei participării cetățenești ca instituție a democrației contemporane și a mecanismului de asigurare a acesteia. În acest sens este argumentată necesitatea consolidării constituționale și legislative a instituției participării cetățenești la nivel național și local, pentru asigurarea unei democrații participative reale.

Problema științifică importantă soluționată constă în relevarea importanței asigurării juridice corespunzătoare a participării cetățeanului în procesul decizional al autorităților publice reprezentative și argumentarea teoretico-empirică necesității respectării legislației în vigoare de către acestea ca condiții indispensabile dezvoltării democrației participative și consolidării statului de drept în Republica Moldova.

Semnificația teoretică. Rezultatele investigațiilor sînt benefice dezvoltării continue a teoriei statului de drept, a democrației reprezentative și participative, a teoriei organizării și funcționării autorităților publice centrale și locale, precum și a dreptului constituțional.

Valoarea aplicativă a lucrării. Rezultatele obținute pot servi drept repere orientative în cercetarea ulterioară a problemei abordate; pot fi folosite în procesul didactic ca suport teoretic în cadrul cursurilor de specialitate. Ele vor contribui la amplificarea și aprofundarea cunoștințelor teoretice privind fenomenul implicării cetățeanului în procesul decizional și a mecanismului de asigurare a acesteia în cadrul statului de drept democratic.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele obținute pot fi transpuse în legislația în vigoare, precum și în activitatea practică a autorităților reprezentative ale statului, a administrației publice centrale și locale, în vederea consolidării rolului acestora în dezvoltarea democrației participative în cadrul statului.

АННОТАЦИЯ

Пынзару Тудор. *Правовое обеспечение участия граждан в процессе принятия решений представительных органов власти.* Диссертация на соискание научной степени доктора права по специальности: 552.01 – Публичное право (конституционное право). Кишинэу, 2015 г.

Структура. Диссертация включает: введение, пять глав, выводы и рекомендации, библиографический список из 305 названий, 172 страниц научного текста. Научные результаты опубликованы в 23 научных статьях.

Ключевые слова: демократия, демократия участия, участие, политическое участие, гражданское участие, процесс принятия решений, управление, решение, законодательная инициатива, процесс принятия решений в деятельности Парламента, процесс принятия решений на местном уровне.

Предмет исследования: конституционное право.

Цель исследования: Цель данной работы заключается в исследовании некоторых важных аспектов правового обеспечения участия граждан в процессе принятия решений представительных органов власти для того чтобы выявить решения для оптимизации существующей нормативно-правовой базы для укрепления гражданского участия. **Задачи исследования:** выявление значимости демократии, правового государства и гражданского общества для обеспечения участия граждан в процессе принятия решений; анализ сущности и содержания, выгод и затрат гражданского участия; исследование роли права на управление в качестве конституционно основы участия граждан в управлении государством; рассмотрение ценности и значимости социальных и политических прав как необходимые инструменты участия граждан в процессе принятия решений; определение степени и эффективности правового регулирования участия граждан в процессе принятия решений; анализ электронного управления как неопределяемая возможность для участия граждан в современном процессе принятия решений; выявление важных аспектов гражданского участия в процессе принятия решений в деятельности Парламента и на местном уровне с целью улучшения механизма ее обеспечения.

Научная новизна и оригинальность. Диссертация содержит ряд научных заключений и рекомендаций, дополняющих теорию гражданского участия в процессе принятия решений. Оригинальность исследования определяется поставленной целью и задачами, направленными на развитие теории гражданского участия в качестве института современной демократии и механизма ее обеспечения. Аргументируется необходимость конституционно-правового укрепления гражданского участия на центральном и местном уровнях, для развития реальной демократии участия.

Решенная научная проблема заключается в выявлении значимости соответствующего правового обеспечения участия граждан в процессе принятия решении представительных органов государственной власти и в аргументировании необходимости соблюдения законодательства этими органами в качестве неотъемлемых условий для развития и укрепления демократии участия и правового государства в Республике Молдова.

Теоретическое и прикладное значение. Результаты исследования могут быть полезны дальнейшему развитию теории правового государства, представительной и партисипативной демократии, теории организации и функционирования центральных и местных органов государственной власти, а также конституционного права.

Результаты могут быть использованы для дальнейшего исследования проблемы и в научно-образовательном процессе. Они могут способствовать расширению и углублению теоретических знаний о гражданском участии в процессе принятия решений и о механизме его обеспечения в демократическом правовом государстве.

Имплементация научных результатов. Результаты могут быть использованы для внесения изменений и дополнений в текущем законодательстве и в практике представительных органов власти, центральных и местных административных органов для укрепления их роли в развитии демократии участия в государстве.

ANNOTATION

Pinzaru Tudor. *Legal ensuring of citizen involvement in the decision-making process of representative authorities.* PhD thesis; specialty 552.01 – Public Law (Constitutional law).
Chisinau, 2015

Structure. The thesis includes: an introduction, five chapters, conclusions and recommendations, bibliography of 305 titles, 172 pages of scientific text. The scientific results are published in 23 scientific articles.

Key-words: democracy, participatory democracy, participation, political participation, citizen participation, decision making, governance, decision, legislative initiative, legislative decision making, local decision making.

Field of study: constitutional law.

Goal of the thesis: Aim of this work lies in studying the legal ensuring of citizen involvement in decision-making process of representative authorities of the State in order to identify solutions to optimize the existing legal framework for strengthening citizen participation. **The objectives of the thesis** are: to argue the value of democracy, rule of law and civil society to ensure citizen involvement in decision making; to reveal the essence and content of citizen participation, its costs and benefits; to analyze the role of right of administering as the legal and constitutional basis of citizen involvement in the act of governance; to elucidate the value and contribution of social and political rights as indispensable tools of citizen involvement in decision making; to assess the degree of legal regulation of citizen involvement in decision making and its effectiveness; to analyze the role of e-governance as a invaluable opportunity for citizen participation in contemporary decision making; to elucidate some important aspects of citizen involvement in legislative decision making and local decision making in order to improve its insurance mechanism.

Scientific novelty and originality. The thesis contains a number of scientific conclusions and recommendations that would complement the theory of citizen participation in decision making. Scientific originality of the study derives from predetermined goal and objectives oriented towards development of the theory of citizen participation as an institution of contemporary democracy and the mechanism of its assurance. In this regard it is argued the need of constitutional and legislative strengthening of citizen participation at national and local level, for ensuring a real participatory democracy.

Important **scientific problem solved** is to emphasizing the importance of legal ensuring of citizen involvement in the decision-making process of representative authorities and theoretical and empirical argumentation of the need to compliance with legislation by them as indispensable conditions of development and strengthening participatory democracy and rule of law in Moldova.

Theoretical and practical importance. The results of investigation are beneficial for the ongoing development of the theory of rule of law, representative and participatory democracy, theory of organization and functioning of the central and local public authorities and constitutional law.

The results of investigation may be useful in scientific and educational process. They will help deepen the theoretical knowledge on the phenomenon of citizen involvement in decision-making process and its mechanism of ensuring in the democratic rule of law.

Implementation of scientific results. The results can be transposed to legislation and in the practical activity of representative authority of state, of central and local public administration, to strengthen their role in the development of participatory democracy in the state.

Pînzaru Tudor

**ASIGURAREA JURIDICĂ A IMPLICĂRII CETĂȚEANULUI
ÎN PROCESUL DECIZIONAL AL AUTORITĂȚILOR DE
GUVERNARE ȘI REPRESENTATIVE**

Specialitatea:

552.01 – Drept constituțional

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 10.03.2015

Hîrtie ofset. Tipar ofset.

Coli de tipar: 2,0

Formatul hîrtiei 60x84 1/16

Tirajul 60 ex.

Comanda nr. 8
